

หลักความยุติธรรมตามธรรมชาติในคดีสิ่งแวดล้อม*
(คำพิพากษาศาลแพนกวีนเบนส์ เรื่อง R v Thames Magistrates' Court,
ex parte Polemis (1974)**)

ศาลมีอำนาจทบทวนคำสั่งหรือคำวินิจฉัยที่ขัดต่อหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติได้เสมอ การไต่สวนสาธารณะและการดำเนินกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมก็ต้องปฏิบัติตามหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติด้วย กล่าวคือบุคคลต้องได้รับความยุติธรรมในการดำเนินกระบวนการคดี โดยต้องได้รับโอกาสโต้แย้งแสดงพยาน หลักฐานของตนและตรวจพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง รวมถึงโอกาสในการเตรียมคดีก่อนเข้าสู่การพิจารณาโดยศาลด้วย และหากจำเป็นศาลต้องเลื่อนการพิจารณาคดีออกไป เพื่อป้องกันการจู่โจมพยานหลักฐาน

ข้อเท็จจริง

คดีนี้ผู้ฟ้องคดีฟ้องว่า ผู้ฟ้องคดีเป็นกัปตันเรือสินค้า ได้นำเรือมาเทียบท่าเรือลอนดอนตั้งแต่วันที่ ๑ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๗๓ โดยมีกำหนดที่จะนำเรือออกเดินทะเลในวันที่ ๑๑ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๗๓ เวลา ๒๑.๐๐ น. ตลอดเวลาที่นำเรือมาจอดเทียบท่า ไม่พบความผิดปกติของพื้นน้ำในบริเวณท่าเทียบเรือแต่อย่างใด ต่อมาในวันที่ ๙ กรกฎาคม มีผู้พบเห็นคราบน้ำมันปรากฏอยู่บริเวณผิวน้ำใกล้ๆ กับที่จอดของเรือของผู้ฟ้องคดี ประกอบกับรายงานผลการวิเคราะห์ตัวอย่างคราบน้ำมันที่ลอยอยู่บนผิวน้ำเปรียบเทียบกับน้ำมันจากห้องเชื้อเพลิงเก็บน้ำมันพบว่า เป็นชนิดเดียวกัน ฝ่ายปกครองจึงได้ฟ้องผู้ฟ้องคดีต่อผู้ถูกฟ้องคดี (ศาลแขวงเทมส์ - Thames Magistrates' Court) กล่าวหาว่าผู้ฟ้องคดีกระทำความผิด ฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรา ๒ (๑) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันมลพิษจากน้ำมัน ค.ศ. ๑๙๗๑ (The Prevention of Oil Pollution Act 1971) โดยผู้ถูกฟ้องคดีได้มีหมายเรียกมายังผู้ฟ้องคดีในเวลา ๑๐.๓๐ น. ของวันที่ ๑๑ กรกฎาคม

* แพลและเรียบเรียงโดยนาตาชา วคินดิลก ร.บ. (การปกครอง) (เกียรตินิยมอันดับสอง), ร.ม. (การปกครอง) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, Master of Court Management (MCourtMgmt) University of Wollongong, Australia พนักงานคดีปกครอง ๖๖ ศูนย์ศึกษากฎหมายปกครองระหว่างประเทศ สำนักวิชาการและความร่วมมือระหว่างประเทศ สำนักงานศาลปกครอง

ลงพิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกหนังสือหลักกฎหมายจากคำพิพากษาคดีปกครองต่างประเทศ เล่มที่ ๑, หน้า ๒๑๑ – ๒๑๓.

** R v Thames Magistrates' Court, ex parte Polemis (1974) 1 Wlr 1371. Search by: Incorporated Council of Law Reporting for England & Wales. (2001). [Online]. Available : LexisNexis. (Access date : May 17, 2007).

ให้ศาลเพื่อต่อสู้คดีในเวลา ๑๔.๐๐ น. ของวันเดียวกัน เจ้าของเรือได้ให้ทนายความเตรียมผู้คดี โดยรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ แต่ด้วยเวลาอันจำกัดจึงไม่สามารถแสวงหาพยานหลักฐานได้เพียงพอ และไม่มีเวลาตรวจสอบพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่งด้วย ต่อมาเวลา ๑๔.๓๐ น. ผู้ฟ้องคดีขอให้ผู้ถูกฟ้องคดีเลื่อนการพิจารณาคดีออกไป แต่เนื่องจากเรือมีกำหนดออกเดินทางในเวลา ๒๑.๐๐ น. องค์กรคณะผู้พิพากษาสมทบ (lay justices) จึงอนุญาตเพียงขยายระยะเวลาให้ผู้ฟ้องคดีได้รวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติมเพื่อใช้ในการต่อสู้คดีไปถึงเวลา ๑๖.๐๐ น. แต่ด้วยระยะเวลาอันจำกัดผู้ฟ้องคดีจึงไม่สามารถแสวงหาพยานหลักฐานใดๆ เพิ่มเติมได้ เมื่อถึงเวลาที่กำหนด องค์กรคณะผู้พิพากษาสมทบจึงได้ส่งคดีให้ผู้พิพากษาประจำศาลแขวง (Magistrate) พิจารณาพิพากษา โดยผู้ฟ้องคดีไม่มีคำขอเลื่อนการพิจารณามาอีกในชั้นนี้ และผู้พิพากษาประจำศาลแขวงได้มีคำสั่งลงโทษปรับผู้ฟ้องคดีเป็นเงิน ๕,๐๐๐ ปอนด์ ภายใน ๒๘ วัน หรือให้กักขังกรณีผิดนัดชำระค่าปรับ ผู้ฟ้องคดีเห็นว่า ผู้ฟ้องคดีไม่ได้รับความเป็นธรรมในการดำเนินกระบวนการพิจารณา เนื่องจากมีเวลาในการต่อสู้คดีเพียงเล็กน้อย จึงขอให้ศาลควีนเบนส์ ให้หมายยกเลิกเพิกถอน (Certiorari) เพื่อเพิกถอนคำสั่งลงโทษดังกล่าวของผู้ถูกฟ้องคดี

ผู้ถูกฟ้องคดีโต้แย้งว่าศาลควีนเบนส์ไม่มีอำนาจให้หมายยกเลิกเพิกถอนคำสั่งลงโทษของผู้ถูกฟ้องคดี เนื่องจากเป็นกรณีที่ผู้ฟ้องคดีอุทธรณ์ว่า ศาลในระดับล่าง (inferior court) ไม่อนุญาตให้เลื่อนการพิจารณาคดีออกไป ทั้งที่กรณีมีความจำเป็นต้องได้รับพิจารณาโดยเร็ว

คำวินิจฉัย

คดีมีปัญหาที่จะต้องวินิจฉัยเป็นประเด็นแรกว่า การดำเนินกระบวนการพิจารณาของผู้ถูกฟ้องคดีกระทำโดยฝ่าฝืนหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติหรือไม่

การดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ฝ่าฝืนหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ คือ การที่คู่กรณีไม่ได้รับโอกาสอย่างเพียงพอในการโต้แย้งแสดงพยานหลักฐานของตน ซึ่งไม่เพียงพอที่จะมีโอกาสไปแถลงต่อศาล แต่รวมถึงการเตรียมพยานหลักฐานแห่งคดีก่อนไปศาลด้วย

ข้อเท็จจริงในคดีนี้ปรากฏว่า ผู้ฟ้องคดีไม่มีเวลาเพียงพอในการตรวจสอบตัวอย่างคราบน้ำมัน หรืออ่านรายงานผลการวิเคราะห์ตัวอย่างคราบน้ำมัน รวมทั้งไม่มีเวลาเพียงพอในการแสวงหาพยานบุคคลหรือพยานหลักฐานอื่นเพื่อสนับสนุนข้ออ้างของตน อันเป็นการเตรียมคดีก่อนเข้าสู่การพิจารณาโดยศาล

เห็นว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาของผู้ถูกฟ้องคดีโดยการปฏิเสธไม่อนุญาตให้เลื่อนการพิจารณาคดีออกไป ทำให้ผู้ฟ้องคดีไม่มีเวลาในการจัดเตรียมพยานหลักฐานเพื่อต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ เป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ

คดีมีปัญหาที่จะต้องวินิจฉัยเป็นประเด็นต่อมาว่า ศาลมีอำนาจให้หมายยกเลิกรื้อฟ้อง (certiorari) ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติหรือไม่

เห็นว่า ไม่มีหลักใดๆ ห้ามไม่ให้ศาลให้หมายยกเลิกรื้อฟ้องในกรณีที่มีการฝ่าฝืนหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ เมื่อการดำเนินกระบวนการพิจารณาของผู้ฟ้องคดีเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติจริง ศาลย่อมมีอำนาจให้หมายยกเลิกรื้อฟ้องได้

อนึ่ง การที่ผู้ฟ้องคดีอ้างว่าไม่สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาตามหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติได้ภายในเวลา ก่อนที่ผู้ฟ้องคดีจะต้องเดินเรื่องนั้น เห็นว่า ผู้ฟ้องคดีอาจใช้อำนาจตามบทบัญญัติอื่นที่เหมาะสมกับคดีนี้ได้ เนื่องจากหากผู้ฟ้องคดีส่งอนุญาตให้เลื่อนการพิจารณาคดีออกไป ผู้ฟ้องคดียังคงมีอำนาจสั่งกักขังตัวผู้ฟ้องคดีในระหว่างพิจารณาได้ และเจ้าของเรือ ก็ยังมีทางให้เรือออกเดินทางได้ตามกำหนด โดยการขอประกันตัวผู้ฟ้องคดีก็ได้ ซึ่งจะเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่เหมาะสมยิ่งกว่าปล่อยให้มีการดำเนินกระบวนการโดยฝ่าฝืนหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ

พิพากษาให้หมายยกเลิกรื้อฟ้อง (มีผลเป็นการเพิกถอนคำสั่งลงโทษของผู้ฟ้องคดี)

หมายเหตุ

๑. หลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ (Natural Justice) เป็นหลักสำคัญและเป็นรากฐานแห่งเหตุผลในการรับฟังความเห็นของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรวมทั้งประชาชนทั่วไป ก่อนที่ฝ่ายปกครองจะมีคำสั่งใดๆ ในเรื่องสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมถึงการดำเนินการไต่สวนสาธารณะ และการดำเนินกระบวนการพิจารณาอื่นๆ ด้วย

๒. หมายยกเลิกรื้อฟ้อง (Certiorari) เป็นหมายศาลหรือวิธีเยียวยาความเดือดร้อนเสียหายโดยการทบทวนโดยฝ่ายตุลาการของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ กำเนิดมาจากการใช้อำนาจของศาลในระดับอุทธรณ์ (superior court) ควบคุมการดำเนินคดีของศาลในระดับต้น (inferior court) หมายยกเลิกรื้อฟ้องมีผลเป็นการเพิกถอนคำสั่งหรือคำวินิจฉัยที่ถูกโต้แย้ง แต่ไม่ได้มีผลเป็นการบังคับให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจ หรือศาลในระดับต้นมีคำสั่งหรือคำวินิจฉัยใหม่ ศาลในระดับอุทธรณ์ที่พิจารณาคำสั่งหรือคำวินิจฉัยเหล่านั้น จึงไม่สามารถมีคำสั่งหรือคำวินิจฉัยใหม่ทดแทนคำสั่งหรือคำวินิจฉัยเดิมที่ถูกเพิกถอนไปได้